گفتوگو لەگەڵ منصور حکمت سەبارەت بە شیعاری فیدرالیزم

فیدرالیزم شیعاریکی کونەپەرستانەیە

ئەنتەرناسیونال :لە بەیاننامەکەدا هاتووە کە هینانە مەیدانی شیعاری فیدرالیزم لەلایەن هەندیك لە حزبەکانەوە هەرگیز رەنگدانەوەی بوونی وەها خواستیك نییە لەنیو خەلکدا. کەوایە دەرکردنی ئەم بەیاننامەیە چ زەرورەتیکی هەبوو؟

منصور حکمت :نەتەنها شیعاری فیدرالیزم جیگایەکی نییە لە زەین و ژیانی خەلکدا، بەلکو ناسنامەی قەومی و قەوم چیتیش بەشیوەیەکی گشتی، لەنیو ملیونەها خەلکی دانیشتووی ئیراندا هیچ جیگایەکی لە ئیعرابدا نییە. بەلام بەداخەوە ئەمە کافی نییە بو پاراستنی خەلکی لەو کارەساتو مەئساتانەی کە قەومپەرستی و قەوم پەرستان دەتوانن بیهیننە ئاراوە. سەیری دنیای دەوروبەری خوتان بکەن و چاویك بە رووداوەکانی ئەم دوو سی دەیەیەی دواییدا بگیرن. حکومەتی شەرعو دەولەتی ئاخوندیی چ زەمینەیەکی لە ئیرانی سەدەی بیستەمدا هەبوو؟ دیارە هیچ. ئەم خەلکە هەر ئەوانە بوون کە هەشتا سال بەرلەئیستا روژیکیان بەسەر مەشروعە چییەکاندا هینا کە دەیزانین. ئاخوند تویژیکی مشەخوری بیئابروو جیگای گالتەجاریی خەلك بوو لە شارو لە دیدا. کچانی دوو نەوە بەرلە ئیمە بی سەرپوش ئەچوونە قوتابخانە. موسیقاو سینەما بەشیکی جیانەکراوەی ژیانی خەلکی بوون. لەگەڵ هەموو ئەمانەدا، ئەمرو لەم کومەلگایەدا جنونیئیلاهیو جەهالەتی دینییو جانەوەرانی ئیسلامیی حوکم دەکەن. یوگسلافیا، کومەلگایەکی مودیرنی سەنعەتیو بەهەموو ستاندارەکانی ئەمرو کومەلگایەکی شارستانی بوو. یوگسلافەکان باسی ئەوە ئەکەن کە چون بەر لەم رووداوانە ئینتمای قەومیو میللی خویان هەر لەبیر نەبوو. نەیان ئەتوانی تەسەوری ئەم وەزعە بکەن. هەتا ئیستاش باوەر ناکەن و نازانن بوچی ئەمە رووی دا .

ئەوەی کە قەومیەتو قەوم پەرستی لەکومەلگای ئیراندا ریشەو زەمینەیەکی بەهیزی نییەو ئەوەی کە خواستی فیدرالیزم جیگایەکی لەنیو خەلکیدا نییە، بەو مانایەیە کە رەوەندو رەوتو بزووتنەوە سەرەکییەکان لە کومەلگادا بەم ئاراستەیەدا نارون. بەلام پرسیار ئەوەیە کە کومەلگا چەندە لەبەرامبەر جموجولە قەوم پەرستانەکاندا پاریزراوەو لەپیشدا چەندە ئامادەیی بەرگری لەخوکردنی هەیە لەبەرامبەر هیرشی داهاتووی ئەم پاشەوپاشگەرانەوەیەو کونەپەرستییە قەومییەدا. هەروەك نادری بەکتاش دەلیت ناسیونالیزمو قەوم پەرستی وەکو ئەو فایروسانە وان کە لەحالەتی مەتبووندا دریژە بەژیانی خویان دەدەن و لەهەلومەرجیکی تایبەتدا چالاك دەبنەوەو تەنانەت هەندی جار دەبنە مایەی پەتایەك. ناسیونالیزمو قەوم پەرستی لەکومەلگای ئەمروی ئیراندا نەخوشییەکی سیاسیی- فەرهەنگیی باو نییە. بەلام نە ریشەکیش کراوەو نە کومەلگا لەدژی ئەمە تەلقیح کراوە .بوونی هەر ئەم فیدرالیستو دەستە دواکەوتووانەی کە هەر ئیستاو لەوپەری بیشەرمیو گەوجیتیدا دەستیان کردووە بە دەرکردنی ناسنامە قەومییەکان بو خەلکی ئیران، شایەتی ئەوەیە کە ئەم فایروسە ریشەکیش نەکراوە وە دەتوانی، بەتایبەت لە هەلومەرجیکی پر لەئالوگورو گورانکاریی سیاسیدا، ببیتە مایەی گەلیك موسیبەت. دەرکردنی ئەم بەیاننامەیە بو دروستکردنی ئامادەییو بەرگرییە لەکومەلگادا. هەروەها دەرکردنی ئەم بەیاننامەیە راگەیاندنی راستو رەوانی ئەو واقعییەتەیە بەناسیونالیستو قەوم پەرستانو میللەتگەراو روشنبیرە گەوجەکانی دەوروبەریان کە کومونیزمی کریکاری لیبراوانە لەبەرامبەر ئەم پاشەوپاش گەرانەوەیەدا رادەوەستیو ئەم جەماعەتانەو ئەم ئارەزووە دژی ئینسانیو دژی کریکارییانە لەنیو خەلکیدا رسوا دەکات. ناکری بیست سال خەلك بە دین ئەسیر بکەن و بکوژن و دواتریش بیست سالی تر بە قەومیەتو میللەت. ئیمە ریگا نادەین .

ئەنتەرناسیونال :بەیاننامەکە سەهەلدانی شیعاری فیدرالیزم راستەوخو گری دەدات بە مەسەلەی کوردەوە . ئەمە پیویستە تیشکیکی زیاتری بخریتە سەر .

منصور حکمت :هەروەك باسم کرد ناونانی میللی و قەومی لە خەلك، چ جای بگات بە کیشمەکیشە میللیو قەومییەکان لەنیوان بەشە جیاجیاکانی کومەلگادا دیاردەیەکی لەمیژینەو باوو هەمەگیر نییە لە ولاتدا. ئاشکرایە کە

لەفولكلوری دواكەوتووی قەومەكاندا (هەر قەومیك)، خوپەسەندیی قەومیو شوفینیزمو سل كردنەوە لە بیگانەو تاد هەیە .لە هەموو ولاتاندا، تەنانەت لەنیو یەكپارچەترین "میللەتان"یشدا ئەمە هەیە، وە ئاشكرایە كە تا وەختیك سەرمایەو سەرمایەداری هەبیت ئەم جورە تەفرەقە خستنە نیوان خەلكییەش هەر دەمینیتەوە. ئیرانیش لەمە بەدەر نییە. بەلام هەر چاودیریك كە مەبەستیكی ترو نەخشەكاریكی شاراوەی تری نەبیت، دان بەوەدا دەنیت كە كومەلگای ئیران كومەلگایەك نییە كە وەها لەنیو چنگالی كیشمەكیشو تەحەممول نەكردنی قەومیو میللیدا گیرودە بووبیت كە چاوەریی ئەوە بیت حەكیمیك بە نوشداوەریی فیدرالیزمەوە فریای بكەویت .

كاتیك وورد دەبیتەوە دەبینی كە پەیدا بوونی سەرو كەللەی ئەم مەقولەیە لەم دەورەیەی دواییدا پەیوەستە بە مەسەلەی كوردو ساتو سەوداو گفتوگوكانی حزبی دیموكراتەوە لەگەل ئوپوزسیونی میللیدا كە بەقسەی دیموكراتەكان بریارە لە سبەینیدا دەولەتی مەركەزی لە ئیران بەدەستەوە بگرن. هەموو مەسەلەی حزبی دیموكرات ئەوەیە كە ناوو ناتورەی جیاخوازی نەخەنە پالی، بەتایبەت كە درندەیی ناسیونالیستە مەزنخوازە ئیرانییەكانو ئەو تاوانانە دەناسی كە ئامادەن لەژیر ئالای بەرگری كردن لە" یەكپارچەیی خاك"دا وەریی بخەن. بیگومان خودی حزبی دیموكرات لە ریزی پیشەوەی" ئیرانچیتی"و بەرگری كردن لە "یەكپارچەیی خاك"دا راوەستاوە. وەختیك عفت داداشپور لە بلاوكراوەی "نیمروز"دا رای سكرتیری گشتیی حزبی دیموكرات، مەلا عبدالله حسنزادە، ئەپرسیت لەسەر هەلویستی حزبی كومونیستی كریكاریی ئیران) بەرەسمییەت ناسینی مافی جیابوونەوەی كوردستان، گەرانەوە بو رای خودی خەلكی لە ریفراندومیكدا لەسەر جیابوونەوە یان مانەوە وەكو هاوولاتیانی خاوەن مافی یەكسان لەچوارچیوەی ئیراندا)، جەنابی حەسەنزادە هەلئەچیو دەلـي: "نەخیر ئیمە جودایی خواز نین" وە بو ئاسودەكردنی خەیالی دەولەتی مەركەزی ئایندە سنووربەندییەكی ئاگردار لەگەل ئیمەدا دەكات. حزبی دیموكرات ئوتونومی دەویتو بەو ئەنجامە گەیشتووە كە بە گشتگیركردنی خواستەكەی خوی بەسەر هەموو ولاتدا، بە بەدەستەوە دانی فورمولیك كە تیایدا ناسیونالیزمی كورد لەبەرامبەر دەولەتیكی ناسیونالیستی مەركەزیدا بەتاك نەكەویتەوە، باشتر بەم ئامانجە دەگات. فورمولـی فیدرالیزم ئەو كومەكە بەحزبی دیموكرات دەكات كە ئوتونومی بویت بیئەوەی كە كوردستان وەكو حالەتیكی استپنائی سەیر بكریت. فیدرالیزم واتە ئوتونومی بدەن "بە هەموو ئەو میللەتانەی كە ئیران پیكدەهینن"، لەوانەش میللەتی كورد بەرابەرایەتی حزبی دیموكرات. جا ئەگەر باقی خەلكی ئیران، وە لەناویاندا بەشیكی فراوان لە خودی كوردستان ئیلزامەن بە ناوو ناتورەی قەومیی وەك فارسو لورو گلیكو ئەفغانیو كوردو عەرەبو بلوچو توركمان خویان پیناسە ناكەن، ئەوا چاكتر. لەوبەری ئەم ساتو سەودا كونەپەرستانەیەوە، رەوتە ناسیونالیستییە ئیرانییەكان راوەستاون كە خویان لەگەل مەسەلەی كورددا بەرەوروو دەبینو ئەمە بە یەكیك لە گری سەرەكییەكانی مەحكەم كردنی حكومەتی داهاتووی خویان دەزانن. ئەمانە لە شیعاری فیدرالیزمدا دەروازەیەك دەبیننەوە بو شاردنەوەی مەسەلەی كوردو خولادان لە گەرانەوە بو رای خودی خەلكو ساتوسەوداكردن لەگەل حزبی دیموكراتدا. سەرچاوەی باسی فیدرالیزم دەگەریتەوە بو لیكدانەوە هەلپەرستانەو پیلەهەواكانی چەند حزبیكیسیاسی دەربارەی مەسەلەی كورد، ئەمە خوی لەخویدا نە ئەوەندە جیگەی نیگەرانییەو نە وەلامدانەوەش پیی لە كەنالـی تەبلیغاتی روژانەی كومونیستیو دژی ناسیونالیستییەوە كاریكی دژوارە. بەلام لە هاوشانی دوو لایەنە سەرەكییەكەی ئەم باسەدا، كە هەریەكەیان بەشوین بەرژەوەندییە ماددییەكانی خویانەوەن، وەك هەمیشە ریزیكی تەواو لە كەسانیك پەیدا دەكەین كە پییان وایە بەپیی كاری شەریفی روشنبیریو روژنامەگەری، یان بەپیی پیداویستییەكانی گروپداری خویان، دەبی حەتمەن بیقوول بوونەوەو بەپیی مودی ئەو روژە شتیك بلینو خویان شیرین بكەن، وە ئەمانە بەشایەتی چارەنووسی تالی خەلكی یوگسلافیاو سوفیت، لە هەلومەرجیكی وادا ترسناكترین عونسرەكانن. بەراستی ناچیتە عەقلەوە كە كەسیك لە پەنجەرەی مالەكەیەوە تەماشای یاری منالەكەیو منالی دراوسیكانی بكات، دواتر ئاهیك هەلكیشیتو قەلەمەكەی بگریتە دەستو جاهیلانە خەلكی ولاتیكی ٦٠ ملیونی بەسەر ٩ میللەتو ١٣ قەومیەتو ٥ تاقمی زمانییو قسەی لەم بابەتەدا دابەش بكاتو نەخشەی ئەوە دابریژی كە ئەمانە دەبی شارو گەرەكەكان بەپیی خشتەكەی ئەو لەنیوان خویاندا دابەش بكەنو لەبەرامبەر یەكتردا بووەستنەوە. ئەگەر ئەم جورە ئەفكارە گەوجانە ئەنجامی ئاوا خویناوی لـی نەكەوتایەتەوە، رەنگە تەنانەت ببووایەتە مایەی گالتەجاریی گویگرانیشی. بەلام مەبەستیان بیت یان نەبیت، ریگا خوشكەری پاكسازییە قەومیو ئیعدامە بەكومەلەكانی سبەینین. ئەمانە خەریكی پیلانگیرانن لەدژی ژیانو گیانی ئەو منالانەی دەرەوەی پەنجەرەكە، بویە حەساسیەتی مەسەلەكە لیرەدایە .

ئەمە دنیای ٣٠ سال بەر لەئیستا نییە. شورشی ئەلكترونیو ئینفورماتیكو سەرهەلدانی میدیا سمعیو بصرییە جیهانییەكان، ژورنالیزمی نوكەرو موهەندیسیكردنی ئەفكاری كردووەتە فاكتەریكی چارەنووس ساز لە هاوكیشەكانی دەسەلاتو رەوتی ئەوزاعی سیاسی لە ولاتە جیاجیاكاندا. تەنانەت گەوجانەترینو

بەعەقلانەهاتووترین ئامانجی سیاسیو نەخشەی کومەلایەتی، ئەگەر لەچوارچیوەیەکی فراوانتری چینایەتیو جیهانیدا بەکەلکی بەشە جیاجیاکانی چینی دەسەلاتدار بیت، یەکسەر پەرو بالی بو دروست ئەکریتو دەئاخینریتە میشکی خەلکەوە. مەسەلەکە لە ووردە لیکدانەوەکانی حزبی دیموکراتو پاشماوەی حزبە میللیو جمهوریخوازو ئاریامیهرییەکان گەورە ترە .ئەمانە خویان بازیچەن. ئیمە دەبی گشت یارییەکە بکەینە شتیکی نەکردە .

ئەوش بلیم کە تا ئەو جیگایەی پەیوەندی بە مەسەلەی کوردەوە هەیە ئەوە خودی خەلکی کوردستانن کە دەبی لە ریفراندومیکی ئازاددا دەربارەی جیابوونەوە یان مانەوە لەچوارچیوەی ئیراندا وەکو هاوولاتیانی خاوەن مافی یەکسان بریار بدەن. ئەوە تەنها ئەم بریارەیە، جا هەرچییەك بیت، مەبدئییەتو شەرعییەتی هەیە. مەسەلەی کورد مەسەلەیەك نییە لەسەر شەریکە بەش بوونی حزبی دیموکراتو باقی حزبە خودموختاری خوازەکان لە بونیادی دەسەلاتو سپاردنی "حوکمرانیی کوردستان"، لەسەرووی خەلکەوە، بەوان .بەندوبەستو گفتوگوو ساتوسەودای حزبەکان لەسەر کوردستان هیچ مەشروعییەتیکی نییە .

ئەنتەرناسیونال :هەندیك لە ریکخراوە چەپەکان وتوویانە کە حزبی ئیمە لەو مەترسییانەی کە لە وتاری "سیناریوی رەشو سپی"دا باس کراوە موبالەغەی کردووە. پیت وانییە هەلویستیکی هەرلەم جورە بەرامبەر بەم بەیاننامەیەش بنوینریت؟

منصور حکمت :بەینی خومان بیت، لەگەل ئەوپەری ریزمدا بو تاك تاکی ئەندامانو هەلسوراوانو رابەرانی خانەوادەی چەپی دژی سەلتەنەتیو تەقلیدیی ئیران وەکو ئینسان گەلیك کە سەرئەنجام بە هەر زمانیك بیت خیری خەلکی زەحمەتکیشیان دەویت، دەبی بلیم وەکو حزبو ریکخراوی سیاسی نە ئەوان بە سوسیالیست دەزانمو نە هیچ باوەریکم بە توانای تەشخیسی ئەوانو توانای ئەوان هەیە لە گیرانی دەوریکی کارساز لەجیهانی پاش جەنگی سارددا. ئەمانە تەیفیکی بەسەرچوو و بیئاسون. هەلویستی ئەم تەیفە لەبەرامبەر ئەم بەیاننامەیەدا فاکتەریکی گرنگ نییە. رەنگە لەمە گرنگتر، هەلویستی بەیاننامەکە بیت بەرامبەر بەوان .

بەلام بەیاننامەکە لەبنەرەتدا رووی دەمی لەوان نییە. رووی لە خەلكو بەتایبەت چینی کریکارە، کە بەمانای کومەلایەتیو سیاسیو میژوویی سەرنج بدەنە ئەم ووشەو شیعارانەو نەکەونە داوی میللی چیتیو قەوم پەرستییەوە، وە بو وەستانەوە بەروویدا ئامادەبن. بەپیچەوانەی باسی سیناریوی رەشو سپییەوە، ئیمە لیرەدا تەئکیدمان لەسەر ئەوە کردووە کە ئەگەری داسەپاندنی شیعاری فیدرالیزم بەسەر کومەلگای ئەمروی ئیراندا زور لاوازە. بەم پییە باسەکە لەسەر موبالەغە لەمەر رەوتی هەلومەرجی بابەتی نییە .باسەکە لەسەر ئەو بوگەنییەیە کە لەخودی شیعارو لیکدانەوە میللییەکانو لەوانە شیعاری فیدرالیزمدا خوی حەشار داوە. لەمەدا لەبنەرەتدا ناکری موبالەغە بکریتو هەرچییەك بووتریت هیشتا کەمە .

ئەنتەرناسیونال :ئایا دەکری بلیین ئەم شیعارە خەسلەت نمای ئەو حزبو رەوتانەیە کە تەرحیان کردووە، وەدەبی لەم چوارچیوەیەدا داوەرییان لەسەر بکری؟ ئایا بەم بەیاننامەیە شیوەی هەلویستو پەیوەندی حزب لەگەل ئەو رەوتانەی کە لایەنگری فیدرالیزمن گورانی بەسەردا دیت؟

منصور حکمت :بەبروای من لەئاستی تیوریدا دەکری لەسەربناغەی ئەم شیعارە داوەری لەسەر حزبەکان بکریت .هەروەکو چون دینی بوون، شوفینیستی میللی بوون، سەلتەنەت خواز بوون وەیان دژایەتی کردنی یەکسانی ژنو پیاو، لەجەرگەی میژووی سیاسی هاوچەرخی ئیراندا بو بە کونەپەرست ناوبردنی رەوتیك کافییە، بروابوونیش بە دەرکردنی ناسنامەی قەومی بو خەلكو دروست کردنی دەولەت لەسەر بناغەی ئینتمای میللیو قەومیش بو بە کونەپەرست لە قەلەم دانی رەوتیك کافییە. ئەگەر پرسیاریك هەیە ئەوەیە کە ئایا بوگەنیی شیعاری فیدرالیزمو مانا دژی کومەلایەتیو دژی ئینسانیو دژی کریکارییەکانی بەقوولیو لەئاستیکی فراواندا ناسراوە یان نا . رەنگە هیشتا ناسراو نەبی. ئەمە ئەوە دەخوازی کە لەسەرەتاوە بو دەورەیەك هەول بدەین ئەم فورمولە لە بەرنامەو تەبلیغاتی ئەحزابی ئوپوزسیوندا نەمینی. هەلبەتە ئاشکرایە کە هەر لەئیستاوە هەر رەوتیك کە هوشیارانەو سەرسەختانە داکوکی لە فیدرالیزمو ریکخستنی قەومیی کومەلگا بکات دەبی بە رەوتیکی کونەپەرست بژمیردریت .

ئەنتەرناسیونال :ئەم بەیاننامەیە چ هەلسورانیك دەخاتە بەردەم هەلسوراوانی حزب؟ هەلسوراوانی حزب دەبی لەبەرامبەر ئەو رەوتانەی كە شیعاری فیدرالیزمیان تەرح كردووە چی بكەن؟

منصور حكمت :ئەوە روونە كە لیرەدا ناكریو پیویستیش نییە كە لیستیك هەنگاو هەلگرتن ریز بكەین. مەسەلە سەرەكییەكە ئەوەیە كە ئیمە ناوەروكی ئەم شیعارە، بە تەواوی وجودییەوە و لیبراوانە بو خەلكی روشن بكەینەوە. ئەو حزبانەی كە ئەم شیعارە تەرح دەكەن لە هەركوی بنو بوكوی بچن دەبی هەست بە فشاری رەخنەی ئیمە بكەن لەسەر خویان. دەبی بیركردنەوەو سیاسەتی قەومیو میللی بیئابرو بكەین، هەروەك چون بیركردنەوەو سیاسەتی دینیی ئەمرو بیئابروو قیزەونە .ئەگەر نەلیین هەموو خەلكی زەحمەتكیش، لانی كەم دەبی بەشە چوستو چالاكو هەلسووراوەكانی چینی كریكار لەئیراندا وەها هوشیارانە بیزار بن لە كونەپەرستیی میللیو قەوم پەرستیو نەفرەتی لیبكەن، كە شیعاری فیدرالیزمیش جگە لە یەكیك لە شتە رتوش كراوە لوكسەكانی شتیكی تر نییە، وە لەبەرامبەریدا حەساس بن كە هیچ هیزیك نەتوانی سبەینی بە دروست كردنی كیشمەكیشو كارساتی قەومی بەر بە پیشرەویی كریكارو كومونیزمی كریكاری بگریتو روژگاریك بەسەر خەلكیدا بهینن كە لە یوگسلافیا بینیمان. تەبلیغاتو ئاكسیونەكانی ئیمە دەبی سەرهەلدانی توجمانەكانو ئیززەت بگوویچەكانو كارادیچەكانو ملادیچەكانو میلوسویچەكانو ژیرینفسكییە نیشتمان پەروەرەكان بكاتە شتیكی مەحال. لە یەك رستەدا، هەم دەبی ئامادەیی زەینیی خەلك بەرینە سەرەوەو هەم قەوم پەرستو هاوكارەكانی سبەینییان لەوە حالی بكەین كە لەگەل هیزیكی كومونیستی كریكاریی لەسازش نەهاتووو بەرچاو روشندا بەرەوروون .

یەكەمین جار لە مانگی جون-ی ١٩٩٦دا لە ئەنتەرناسیونالی ٢١ بلاو بووەتەوە .

سەعید ئەحمەد لەفارسییەوە كردوویەتی بە كوردي